

УДК 316.346.32-053.6 (477.63 + 477.64)  
DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2021.89.8>

**В. В. КАРИТКА**

аспірант кафедри соціології та масових комунікацій,  
Криворізький державний педагогічний університет

## **МОЛОДЬ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ ЯК СПЕЦИФІЧНА СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ГРУПА (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ТА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ)**

*У статті проаналізовано молодь як специфічну соціально-демографічну групу, обґрунтовано різноманітні підходи до визначення її характеристик і ознак. Уточнено, що молодь – це специфічна соціально-демографічна група, віком від 15 до 35 років, яка має особливі соціально-психологічні якості, свою специфіку самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації; перебуває у стані дотрудової чи початкової трудової соціалізації; формує професійно-соціальний статус, виконує відповідні йому соціальні ролі; здійснює соціокультурну поведінку на основі засвоєних соціальних стандартів і норм; є носієм значного інноваційного і трудового потенціалу і рушієм суспільних змін.*

*Здійснено кількісний аналіз вікового та статевого складу молоді в Україні, а також у Дніпропетровській та Запорізькій областях.*

*Обґрунтовано, що молодь, яка проживає у промислових регіонах України, являє собою специфічну соціально-демографічну групу віком від 15 до 35 років, яка має такі самі ознаки, як і молодь країни загалом. Молодь промислових регіонів виконує такі функції в їхньому розвитку: освітньо-професійну, інтеграційну, соціодемографічну, соціалізаційну, економічну, інноваційну, комунікативну, регулятивну, наслідування та накопичення соціального досвіду, культурно-дозвіллеву.*

*Доведено, що специфічними особливостями молоді промислових регіонів є такі: значно коротший життєвий період дорослішання, ніж у їхніх однолітків в інших регіонах; обмеженість професійного вибору для реалізації свого трудового потенціалу; динамічність інтеграції до економічно активної спільноти матеріального виробництва; більша схильність до девіантних форм поведінки, зокрема вживання наркотиків, тютюну, алкоголю тощо та правопорушень.*

**Ключові слова:** *молодь, промисловий регіон, інтеграція, соціалізація, ідентифікація, соціально-демографічні та поведінкові характеристики.*

**Постановка проблеми.** У соціологічній науці здійснення аналізу соціальних явищ і процесів зазвичай відбувається відповідно до різноманітних ознак чи характеристик. Коли аналізується соціальна поведінка членів суспільства, то виокремлюються різноманітні соціальні групи за різними ознаками: за демографічними,

професійними, етнічними, національними, культурними тощо. Останніми роками вплив і роль молоді у промислових регіонах невпинно зростають, проте залишаються малодослідженими характеристики молоді промислового регіону як специфічної соціально-демографічної групи.

Варто зазначити, що питання визначення особливих характеристик, якими можна наділити молодь загалом як специфічну соціально-демографічну групу, досить складне. Це пояснюється тим, що в науковій сфері, особливо в соціологічній науці, постійно змінюються її вікові, професійні та соціальні характеристики. Можна цілком погодитися з Б. Буяком, який зазначає, що «питання визначення поняття «молодь», критерії виділення її в самостійну групу, вікових та інших меж служать основами полеміки для науковців та практиків у сфері молодіжної проблематики. Політологи розглядають молодь як інноваційний ресурс розвитку країни, соціологи – як соціокультурну групу, психологи – як групу із властивими їй психофізичними особливостями дорослішання особи» [1, с. 202].

У роботі ставиться ще складніше завдання – з'ясувати специфічні риси молоді не тільки країни, а промислового регіону, до яких в Україні доцільно віднести Донецький, Запорізький, Дніпровсько-Криворізький, а також виявити її роль у реалізації доктрини сталого розвитку. Для цього передусім необхідно виявити особливості молоді загалом, а потім охарактеризувати її специфічні риси, якщо такі виокремлюються, на рівні промислового регіону.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемам дослідження молоді як специфічної соціально-демографічної групи приділяли увагу чимало соціологів. Українські соціологи Л. Аза, О. Вишняк, Є. Головаха, В. Матусевич, В. Осовський, М. Чурилов, як зазначає В. Городяненко, свої наукові дослідження молоді переважно розгортали в координатах соціологічної теорії молоді, структурували за такими напрямками: особливості формування трудових орієнтацій та життєвих планів різноманітних її соціально-демографічних категорій [2].

Однак, незважаючи на велику кількість досліджень молоді, однозначного визначення її як соціально-демографічної групи дотепер немає. Тому здійснимо екскурс в історію визначення. Доцільно розпочати визначення молоді з енциклопедичних словників, в одному з яких її визначають як «соціально-демографічну групу, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану, зумовленого соціально-психологічними властивостями. Вони визначаються суспільним устроєм, культурою, закономірностями соціалізації та виховання, яке здійснюється в даному суспільстві» [3]. Одним із перших соціологів визначення молоді дав І. Кон, яке подібне до процитованого і теж уперше було подано у «Великій радянській енциклопедії», однак воно дещо ширше. Молодь, на думку

І. Кона – це «соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального становища й обумовлених тих чи інших соціально-психологічних властивостей. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний із нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного устрою, культури і властивих даному суспільству закономірностей соціалізації» [4]. Однак ці визначення молоді, які були сформульовані ще за радянських часів, частково втратили свою актуальність.

**Мета статті** – уточнення молоді як соціально-демографічної групи, визначення її функцій і особливостей у промислових регіонах на прикладі Дніпропетровської та Запорізької областей України.

**Виклад основного матеріалу.** Українська дослідниця С. Федушко визначає молодь як велику групу, яку «виділяють на підставі сукупності певних соціально-демографічних характеристик: вікових характеристик, особливостей соціального стану, соціально-психологічних особливостей. Найчастіше вдаються до використання вікових ознак як найголовнішого параметра, що характеризує молодь як певну соціально-демографічну групу. Нерідко розглядають молодь як перехідну фазу від соціальної ролі дитини до соціальної ролі дорослого. Інколи її визначають як соціально-демографічну групу, що перебуває у процесі соціалізації» [5, с. 79–80].

Більш глибоке визначення молоді подає український соціолог В. Піча, розглядає її як «суспільно диференційовану соціально-демографічну спільноту, якій притаманні специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні й інші властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей» [6 с. 180]. У цьому визначенні окреслюються не тільки соціально-психологічні властивості, але й культурні, ідентифікаційні, соціалізаційні. Справді, молодь – це не просто вікова соціальна група, а специфічна група, яка перебуває в пошуку себе, своїх життєвих цілей і пріоритетів, визначення свого життєвого та професійного шляху.

Як зазначає М. Гелемей, у сучасному розумінні молодь – це «специфічна соціально-демографічна група суспільства, яка є неоднорідною, має внутрішню диференціацію, визначається особливостями діяльності, способом життя, динамічністю, інноваційним потенціалом» [7]. У цьому визначенні акцент робиться на неоднорідність, диференціацію, інноваційність та динамічність – це, справді, ті риси, які властиві молоді, адже молоді люди у своїй більшості не хочуть жити в тенетах минулого «батьківського», а прагнуть швидких змін, нових вражень та чогось такого, що свідчило б про їхню самостійність та незалежність.

Слушно зазначає О. Каретна, що інтегроване поняття молоді включає такі ознаки: «вікові межі та соціально-психологічні особливості;

специфіку соціального статусу, рольових функцій і соціокультурної поведінки; специфіку соціально-демографічної групи; специфіку процесу соціалізації, в якому поєднується соціальна адаптація й індивідуалізація; специфіку самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації» [8, с. 290].

Як бачимо, дослідниця в усіх характеристиках молоді як соціально-демографічної групи вбачає специфіку, тобто такі особливості, які відрізняють цю соціально-демографічну групу від інших. Ми погоджуємося з таким розумінням молоді, оскільки її специфічність, тобто особливість, не тільки виокремлює її з-поміж інших, але й надає їй властивостей серйозно впливати на розвиток суспільних подій.

Як підкреслює О. Каретна, молодь доцільно розглядати й аналізувати її особливості не тільки в соціально-демографічному аспекті, але й у таких:

– у соціально-психологічному підході молодь – це «люди певного віку зі своїми біологічними і психологічними стосунками, і тому вона має всі особливості вікового класу»;

– у конфліктологічному, тому що молодь – це «важкий, повний стресів і надзвичайно важливий період життя»;

– у рольовому підході, відповідно до якого молодь – це «особлива поведінкова фаза в житті, коли вони більше не грають (дитячих) ролей і водночас не є повноправними носіями ролей дорослого»;

– у субкультурному, бо молодь – це «група зі своїм специфічним способом життя, стилем поведінки, культурними нормами і цінностями»;

– у соціалізаційному, згідно з яким молодь – це «період соціального зростання, первинної соціалізації, головна мета молоді – самовизначення, персоналізація»;

– в інтеракціоністському, де молодь трактується як «один із трьох станів душі, властивих кожній людині» [8, с. 289].

Проте, перш ніж визначити ці особливості, варто визначити віковий ценз молоді, а також її функції в суспільстві як головні її ознаки.

Соціологи наприкінці минулого століття молоддю вважали осіб віком від 15 до 28 років, пізніше вважалося, що межа молодіжного віку – від 16 до 30 років. Проте в Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» зі змінами, внесеними згідно із Законом від 23 березня 2004 р., зазначено, що «молоддю вважаються громадяни віком від 14 до 35 років» [9, с. 38].

Не можна не згадати вікову класифікацію Всесвітньої організації охорони здоров'я, відповідно до якої молодим віком вважається вік від 25 до 44 років, середнім 44–60 років; 60–75 років – похилим; 75–90 років – старечим; а особи, які досягли 90 років, вважаються довгожителами [10]. З огляду на те, що в Україні середня тривалість життя одна з найнижчих у Європі, вважаємо за доцільне дотримуватися законодавчих вікових меж молодого віку – 15–35 років.

До цієї вікової групи належать старшокласники, учні ліцеїв, коледжів, вищих навчальних закладів, молодь, яка працює, і молодь, яка не працює.

Саме ця частина суспільства, як слушно підкреслює О. Абашина, виконує низку важливих соціально-економічних функцій у суспільстві, які забезпечують відтворення народонаселення, соціуму та трудового потенціалу:

- *освітньо-професійну*, оскільки саме на етапі своєї молодості люди завершують загальну освіту, обирають професію, здійснюють первинну професійну підготовку в навчальних закладах або на робочому місці;

- *інтеграційну*, яка забезпечує інтеграцію молоді у трудову та соціальну діяльність, тобто отримання першої роботи, виконання певних соціальних функцій;

- *соціодемографічну*, яка пов'язана з формуванням сім'ї та забезпеченням демографічного відтворення населення;

- *функцію соціалізації*, що забезпечує завершення соціалізації та періоду становлення особи, здобуття певного соціального статусу [11].

На наш погляд, цими функціями не вичерпується роль молоді в суспільстві. Доцільно додати:

- *економічну функцію*, яка полягає в тому, що молодь є частиною економічно активного населення, яка робить свій трудовий внесок у валовий національний продукт країни, тим самим забезпечує себе і свою сім'ю фінансами, необхідними для нормального життя;

- *інноваційну функцію*, оскільки саме молодь здебільшого є носієм і утілювачем новітніх ідей, технологій, економічних та технічних рішень, культурних зразків, моди, нових брендів у всіх сферах життєдіяльності суспільства тощо, не боїться, що вони будуть несхвально сприйняті в суспільстві;

- *комунікативну функцію*, під час реалізації якої відбувається задоволення потреб молоді у спілкуванні не тільки зі своїми однолітками, друзями, але й зі старшими за віком і статусом людьми: батьками, родичами, учителями, викладачами, тренерами, наставниками тощо, що відбувається на основі взаєморозуміння та підтримки;

- *регулятивну функцію*, коли молодими людьми здійснюється моральна регламентація поведінки молодіжних товариств, груп, організацій, спільнот, відбувається обмін інформацією, знаннями у спілкуванні один з одним та з іншими людьми;

- *функцію наслідування та накопичення соціального досвіду*, яка полягає в тому, що саме молодь наслідує та накопичує соціальний досвід своїх батьків, а також транслює наступному поколінню, тобто своїм дітям, соціальний досвід, цінності, норми, традиції, звичаї, які накопичені ними від батьків та збережені. Так відбувається міжпоколінна соціокультурна трансформація;

– культурно-дозвілєву функцію, що передбачає задоволення потреб у формуванні культури, молодіжної субкультури, контркультури, етиці поведінки, цікавому дозвіллі, яке сприяє культурному відтворенню молоді.

Розглянуті функції визначають роль і значення молоді в суспільстві. Проте їхнє змістове наповнення потребує більшої уваги, оскільки молодь, справді, є тією частиною суспільства, яка не тільки змінює та динамізує суспільство, але й вносить у його життя нові ідеї, пропозиції, явища і процеси.

Як зазначає О. Каретна, молодь «історично завжди виступає носієм соціальних змін. Коли говорять про те, що держава, суспільство повинні організовувати молодь, підсвідомо робиться настанова, що молодь треба інкорпорувати в системи, що склалися. Але саме молодь і є носієм і активним учасником соціальних перетворень, тобто змінює систему» [8, с. 289]. Не можна не акцентувати увагу на тому, що серед молоді є й економічно неактивна частина, до якої належать:

- по-перше, студенти, учні, тобто всі молоді люди, хто навчається;
- по-друге, військові, які відбувають строкову службу у Збройних силах України або перебувають у зоні операції об'єднаних сил на Сході України;
- по-третє, молодь, яка займається з батьками або самостійно в домашніх (фермерських) господарствах;
- по-четверте, молоді люди, які не навчаються і не працюють, і/або належать до безробітних;
- по-п'яте, девіанти, тобто залежні від наркотиків, алкоголю тощо, а також ті, хто повернувся з місць позбавлення волі.

Отже, молодь «як суб'єкт економічно зайнятості, з одного боку, є частиною загальних трудових ресурсів суспільства із притаманними їй рисами, з іншого боку, вона має низку особливостей і певну специфіку» [11, с. 228].

Свої особливості має молодь промислових регіонів України, оскільки в них простежується теж своя специфіка, яка накладає відбиток на виховання, соціалізацію та розвиток молоді.

Великими промисловими регіонами в Україні вважаються Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька області. Оскільки значні території Донецької та Луганської областей тимчасово окуповані, то зосередимо увагу на регіональних особливостях молоді Дніпропетровської та Запорізької областей.

На офіційному сайті Запорізької області зазначається, що вона є одним із найбільш технологічно розвинених регіонів України зі значним науково-технічним та виробничим потенціалом, у якому діють понад 160 потужних промислових підприємств чорної та кольорової металургії, серед яких відкриті акціонерні товариства «Запоріжсталь» – провідний виробник сталей та чавуну, «Дніпроспецсталь» – виробник спеціальних сталей, «Український графіт» – провідний виробник

графітованих електродів, «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» – єдиний в Україні виробник алюмінію й основної сировини для його виробництва – глинозему, «Титано-магнієвий комбінат» – єдиний в Україні виробник губчатого титану, провідне підприємство з виробництва германію та кристалічного кремнію. Регіон є провідним центром вітчизняного авіадвигунобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції, яка є фірмовим запорізьким брендом, маркою світового класу якості та надійності [12]. На території Запорізької області, яка займає 5% території країни, працюють також Запорізька ГРЕС і АЕС (Енергодар), Дніпрогес (Запоріжжя), є великі поклади корисних копалин. Чисельність населення становить 1,7 млн осіб, 38% працездатного населення працює у промисловості, в області працюють 24 вищі навчальні заклади і навчається 60 500 студентів [13].

Іншим великим промисловим регіоном України є Дніпропетровська область, чисельність якої становить 3 146,1 млн осіб [14]. Дніпропетровська область – один із найбільш економічно розвинених регіонів України. Характеризується вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами, потужним промисловим та науковим потенціалом, розвинутим сільськогосподарським виробництвом, високим рівнем розвитку транспорту і зв'язку. Промисловий потенціал характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії. На підприємства ГМК припадає більше 67% усієї реалізованої продукції області. У регіоні здійснюють господарську діяльність понад 4 тисячі промислових підприємств майже всіх основних видів економічної діяльності, загальний рівень зайнятості – приблизно 295,9 тисяч осіб [15].

Представлена вище інформація про виробничий потенціал Запорізької та Дніпропетровської областей свідчить про те, що вони разом становлять потужний промисловий Дніпровсько-Запорізький регіон, найбільший в Україні. А це означає, що життя мешканців цього промислового регіону визначається особливостями діяльності великих промислових підприємств, зокрема гірничо-видобувного комплексу, високою зайнятістю населення та важкою працею, водночас досить високими заробітками, порівняно з іншими регіонами України.

Статистичні дані свідчать, що станом на 1 грудня 2020 р. всього в Україні проживало 11,3 млн молодих людей віком від 15 до 35 років, з них 5,8 млн (51,3% від загальної кількості) – представники чоловічої статі, 5,5 млн (49,7% від загальної чисельності) – представниці жіночої статі [16].

У Дніпропетровській області проживало 834 тисячі молодих осіб, що становить 7,4% від загальної кількості молоді в Україні, з них 406 тисяч осіб чоловічої статі і 436 тисяч жіночої, що відповідно становить 7,0 і 7,9% від загальної кількості чоловіків і жінок зазначеного віку в Україні.

У Запорізькій області чисельність молодих людей майже удвічі менше, ніж у Дніпропетровській області, і становить 436 тисяч осіб (3,8% від загальної чисельності в Україні), серед них 223 тисячі представників чоловічої статі (51%) і 213 тисяч представниць жіночої статі (49%) [16].

Статистика свідчить, що в молодому віці чоловіків на 2% більше, ніж жінок, як в Україні, так і у промислових Дніпропетровській та Запорізькій областях. Якщо говорити про кількісний склад молоді цих областей, то варто зазначити, що це приблизно 1,3 млн осіб, з них до 130 тисяч (вік від 15 до 17 років включно) – це учні старших класів загальноосвітніх шкіл, приблизно 140 тисяч – студенти вищих закладів освіти. Інші – практично 1,05 млн осіб молодого віку – трудовий потенціал промисловості цих областей. Частина молодих юнаків перебувають на строковій службі, частина беруть участь в операції об'єднаних сил на Сході України, інші працюють або перебувають у стані пошуку роботи.

Оскільки в соціологічній літературі вітчизняних науковців спеціальних досліджень для з'ясування особливостей поведінки молоді у промислових регіонах знайти не вдалося, то обґрунтуємо їх на основі власного досвіду і спостережень, які проводилися упродовж 5 років у Дніпропетровському та Запорізькому промислових регіонах.

*Перша особливість* полягає в тому, що підлітки у промислових регіонах раніше дорослішають, ніж їхні однолітки в інших містах, отже, їхня соціалізація відбувається швидше, молодість приходить у більш ранньому віці, деє приблизно у 13–14 років. У цьому віці вони вже добре адаптовані, мають плани на майбутнє. Значна частина з них, особливо юнаки, які не мають особливого професійного вибору, прагнуть наслідувати професію своїх батьків, які все своє життя присвятили гірничо-видобувній і/або металургійній промисловості, тому починають своє трудове життя із професійних училищ і/або коледжів гірничого чи металургійного профілю.

*Друга особливість* полягає в тому, що більшість молодих людей у промислових містах не мають особливо широкого вибору для реалізації свого трудового потенціалу, окрім промисловості та підприємств гірничо-металургійного комплексу. Тобто їхня професійна орієнтація має промисловий вектор, оскільки вони в основному пов'язують своє професійне життя із промисловістю.

*Третя особливість* молоді, яка проживає у промисловому регіоні, полягає в тому, що вона більш динамічно інтегрується в економічно активну спільноту матеріального виробництва, тому що:

– по-перше, у таких регіонах обмежені можливості інтелектуальної чи культурної праці, а перенасиченість промисловими підприємства зумовлює більш активне їх залучення саме до промислової сфери діяльності;



– по-друге, на промислових підприємствах існують більш-менш високі і стабільні заробітки, особливо в гірничо-видобувному та металургійному комплексі;

– по-третє, професійна орієнтація навчальних закладів пов'язується здебільшого із промисловою сферою.

*Четверта особливість* молоді промислових регіонів виявляється в тому, що вони більш, ніж молодь інших регіонів, схильні до *девіантних форм поведінки*, оскільки в підлітковому віці вони нерідко самовиховуються в середовищі однолітків «вулиці», оскільки батьки щоденно перебувають на роботі та приділяють мало уваги дітям, які долучаються до девіантних груп. Так, невідповідно в рамках реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні у 2016 р. було створено окрему організаційну структуру – ювенальну пробацію. У 14 містах України (Дніпро, Кривий Ріг, Запоріжжя, Мелітополь, Маріуполь, Київ, Житомир, Львів, Рівне, Одеса, Миколаїв, Харків, Кропивницький, Полтава) функціонують центри ювенальної пробації, діяльність яких забезпечує спеціально підготовлений персонал. На обліку центрів перебуває 181 підліток. Це становить приблизно 20% від загальної кількості неповнолітніх, якими опікуються органи пробації. У першому півріччі 2019 р. за обліком секторів ювенальної пробації пройшли 266 неповнолітніх [17]. Підлітки та юнацтво промислових регіонів частіше вдаються до вживання наркотиків, алкоголю, до скоєння правопорушень.

Так, за відомостями ГПУ, в Україні у 2018 р. було зафіксовано 23 163 випадки порушення законодавства у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, переважали злочини, які пов'язані з незаконним виробництвом, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту. Так, протягом 2018 р. було обліковано 17 906 таких правопорушень. За незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їхніх аналогів було обліковано 5 257 таких правопорушень. В Україні з 1995 р. на регулярній основі здійснюється опитування учнівської молоді в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD», яке проводиться за підтримки Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності (м. Лісабон, Португалія). Опитування проводиться кожні чотири роки й охоплює учнівську молодь віком 14–17 років. У 2019 р. в Україні відбулася сьома хвиля опитування, яка охопила 8 509 респондентів (4 108 хлопців та 4 401 дівчину), які є учнями сільських та міських закладів загальної середньої освіти, закладів професійної технічної освіти. Результати 2019 р. демонструють, що доступ до алкоголю збільшився – більше половини опитуваних відзначили, що легко можуть дістати пиво, вино або слабоалкогольні

напої. Більшість (85,7%) опитаних підлітків мають досвід уживання алкоголю (82,7% серед хлопців та 88,4% серед дівчат). Майже половина (46,3%) респондентів мають «значний» досвід уживання алкоголю – пили алкогольні напої десять разів і більше. У десять років або раніше вперше спробували алкоголь 13,4% опитаних [18, с. 8, 34]. І більшість таких правопорушень припадає на промислові регіони, де кількість культурних закладів менше, рівень заробітної платні вищий, ніж у сільськогосподарських чи туристичних регіонах, є більші фінансові можливості придбати алкогольні чи наркотичні засоби.

**Висновки і пропозиції.** Отже, молодь – це специфічна соціально-демографічна група віком від 15 до 35 років, яка має особливі соціально-психологічні якості, свою специфіку самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації; перебуває у стані дотрудової чи початкової трудової соціалізації; формує професійно-соціальний статус, виконує відповідні йому соціальні ролі; здійснює соціокультурну поведінку на основі засвоєних соціальних стандартів і норм; усупільнюється завдяки виконанню певних соціальних функцій; є носієм значного інноваційного і трудового потенціалу та рушієм суспільних змін.

А молодь, яка проживає у промислових регіонах України, являє собою специфічну соціально-демографічну групу віком від 15 до 35 років, яка має такі ж *ознаки*, як і молодь країни загалом, а саме: а) перебуває на стадії трудової соціалізації і професійного самоствердження; б) навчається в системі освіти (середні загальні школи, ліцеї, коледжі, інститути, університети, академії); в) несе службу у Збройних силах України; г) в основному здійснює відтворення населення; г) є носієм соціальних змін і великого інтелектуального потенціалу, нових і новітніх знань; д) є провідником і прискорювачем упровадження у практику нових ідей, ініціатив, нових форм життя; е) поєднує водночас кілька видів діяльності – навчання, створення сім'ї, виховання дітей, соціально-політичну роботу; є) є найбільш активною частиною працездатного й економічно активного населення.

Молодь промислових регіонів виконує такі функції в їх розвитку: освітньо-професійну, інтеграційну, соціодемографічну, соціалізаційну, економічну, інноваційну, комунікативну, регулятивну, наслідування та накопичення соціального досвіду, культурологічно-дозвілєву.

*Специфічні особливості* молоді промислових регіонів такі: 1) значно коротший життєвий період дорослішання, ніж у їхніх однолітків в інших регіонах; 2) обмеженість у професійному виборі для реалізації свого трудового потенціалу; 3) *динамічність інтеграції* до економічно активної спільноти матеріального виробництва; 4) *більша схильність до девіантних форм поведінки*, зокрема вживання наркотиків, тютюну, алкоголю тощо, правопорушень.

Перспективними напрямками подальших досліджень є з'ясування ролі молоді в соціально-економічному розвитку промислових регіонів та реалізації свого інноваційного й інтелектуального потенціалу у втіленні доктрини сталого розвитку.

### Список використаної літератури

1. Буяк Б. Молодь як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціальної правової держави та громадянського суспільства. *Наукові записки*. 2020. № 36. С. 198–209. URL: [https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/buiak\\_molod.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/buiak_molod.pdf) (дата звернення: 13.01.2021).
2. Городяненко В. Соціологія : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2003. 559 с.
3. Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия. 2004. URL: <http://www.multitrade.com.ua> (дата звернення: 13.01.2021).
4. Кон И. Молодежь. *Большая советская энциклопедия*. 3-е изд. Москва, 1974. Т. 16.
5. Федущко С. Особливості визначення та опису соціально-демографічних характеристик у соціальних комунікаціях. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. 2011. С. 79–80. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 13.12.2020).
6. Піча В. Соціологія : підручник. Львів : Світ, 1996
7. Гелемей М. Психологічний портрет осіб молодіжного віку, які вчиняють злочини екстремістської спрямованості. 2016. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17175/1/M.pdf> (дата звернення: 13.01.2021).
8. Каретна О. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь». Одеса : ОНЮА. 2009. URL: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/294/app-37\\_Karetna\\_O\\_O\\_%28287-291%29.pdf?sequence=1&isAllowed=yc.290](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/294/app-37_Karetna_O_O_%28287-291%29.pdf?sequence=1&isAllowed=yc.290) (дата звернення: 13.01.2021).
9. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України, із змінами від 23 березня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. С. 32–38.
10. Визначення віку, з якого особа може вважатися особою похилого віку: огляд міжнародного досвіду та національні практики. USAID. *Суспільство і право*. 2018. URL: <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2018/12/Огляд-міжнародного-досвіду.pdf>. (дата звернення: 13.01.2021).
11. Абашина О. Молодь як суб'єкт економічної зайнятості. 2008. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/1092/1/34.pdf> (дата звернення: 13.01.2021).
12. Промисловий потенціал регіону. *Запорізька обласна державна адміністрація*. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/14713/promisloviy-potentsial-regionu.html> 13 лютого 2012 (дата звернення: 13.01.2021).
13. Інвестиційний портал Запорізької області. URL: <https://investment.zoda.gov.ua/uk> (дата звернення: 13.01.2021).
14. Чисельність населення України у 2020 р. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/reference/people/> (дата звернення: 13.01.2021).
15. Паспорт області. *Дніпропетровська обласна державна адміністрація*. 2020. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/dnipropetrovshina/pasport-oblasti> (дата звернення: 13.01.2021).
16. Розподіл постійного населення України за статтю і віком на 1 січня 2020 р. : статистичний збірник / Державна служба України. Київ, 2020. 344 с. URL: [http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ\\_new1/2020/roz\\_nas20.pdf](http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2020/roz_nas20.pdf) (дата звернення: 13.02.2021).

17. Рівень повторної злочинності серед підлітків становить лише 1%. *Міністерство юстиції України*. 30.07.2019. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/riven-povtornoj-zlochinnosti-sered-pidlitkiv-stanovit-lishe-1> (дата звернення: 13.12.2020).

18. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2019 р. (за даними 2018 р.). Київ, 2019. 41 с. С. 8, 34. URL: [https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Zvit\\_shchodo\\_narkotychnoi\\_ta\\_alkoholnoi\\_sytuatsii\\_v\\_Ukraini\\_za\\_2019\\_rik.pdf](https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Zvit_shchodo_narkotychnoi_ta_alkoholnoi_sytuatsii_v_Ukraini_za_2019_rik.pdf) (дата звернення: 13.06.2020).

**Karytka V. V. Young people of an industrial area as a specific socio-demographic group (on the example of Dnipropetrovsk and Zaporozhye regions)**

*The article analyzes young people as a specific socio-demographic group, justifies different approaches to determining its characteristics and features. It is specified that the youth is a specific social-demographic group in the age from 15 to 35 years old with special socially-psychological qualities, it has own specific self-determination, self-organization, self-identification; it is capable of labour or primary labour socialization; it forms its professional and social status performing corresponding social roles, realizes socio-cultural behaviour on the basis of the learned social standards and norms; Young people are the bearers of significant innovation and labour potential and the drivers of social changes.*

*A quantitative analysis of the age and sex composition of young people in Ukraine, as well as in the Dnipropetrovsk and Zaporizhzhya regions was carried out.*

*It was substantiated that young people living in industrial regions of Ukraine represent a specific socio-demographic group aged from 15 to 35 years old and have the same attributes as the youth of the country as a whole. The youth of industrial regions perform the following functions in their development: educational and professional, integrative, sociodemographic, socialising, economic, innovative, communicative, regulatory, imitative, cultural and recreational, and function of social experience accumulation.*

*Meanwhile, the specific features of young people in industrial regions are as follows: a significantly shorter life period of growing up than in their peers in other regions; limited choice of their professional choice for realizing their labour potential; dynamic integration into an economically active community of material production; greater inclination towards deviant behaviour, in particular the use of drugs, tobacco, alcohol, etc. and delinquency.*

**Key words:** young people, industrial region, integration, socialization, identification, socio-demographic and behavioral characteristics.